

אין סומכין על הנס

רמב"ן בראשית פרשת נח פרק ו

(יט) מכל בשר וגו' - ידוע כי החיות רבות מאד, ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד. גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמרו רבותינו (חולין סג ב) מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם, ולעופות טהורים אין מספר. והנה יצטרך להביא מכלם שילידיו כמותם. וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה, לא תכיל אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה. אבל הוא נס. החזיק מועט את המרובה:

ואם תאמר יעשנה קטנה ויסמך על הנס הזה. ראה השם יתברך לעשותה גדולה כדי שיראו אותה בני דורו ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול וכנוס הבהמה והחיה והעוף לתוכה, אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה. למעט בנס, כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים.

דרשות הר"ן דרוש ח

אבל מפני שהחטא במשה בזה ענין סתום מאד, עד שנאמרו בו סברות רבות, ראיתי להרחיב הדיבור בו, ולהגיד דעתי. ואקדים בזה שלשת הקדמות.

ההקדמה הראשונה, שחפץ השם יתברך ורצונו לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר, ושהטבע יקר בעיניו, לא ישנהו אלא לצורך הכרחי. ומפני זה אמר משה (במדבר יא כב) הצאן ובקר ישחט להם וגו', שחשב משה שהשם יתברך לא יחדש נס ופלא בחנם בדבר שאינו הכרחי להם, והנה על דרך מנהגו של עולם איך יספיק בשר לכל העם ההוא.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שקלים פרק ו

תני על של כסף

ר' יוסי בשם ר' שמואל בר רב יצחק ר' חנניה מטי בה בשם ר' יוחנן לית כאן של כסף מפני שהוא מרתיח. לא כן תני זה א' מן הניסים שנעשו בבית המקדש שכשם שהיו מניחין אותו חום כך היו מוציאין אותו חום שנאמר [שמואל א כא ז] "לשום לחם חם ביום הלקחו" רבי יהושע בן לוי אמר אין מזכירין מעשה ניסים

קרבן העדה שם

"ופריך לא כן תני זה אחד מן הניסים וכו'." שהיה נשמר חום הלחם עד שעת סילוקו בשבת הבאה א"כ לא היה מתעפש אפי' היו מניחין אותו על שלחן של כסף:

"אין מזכירין מעשה ניסים." כלומר אין סומכין על הנס ועושין הכל שלא יתעפש בדרך הטבע:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק א

תני לא היו מניחין אותו לוכל לא חלב ולא בצים ולא גבינה ולא בשר שמן ולא יין וישן ולא קונדיטון ולא גריסין של פול ולא עדשים שמואל אמר ולא אתרוג ולא כל דבר שהוא מרגיל לזיבה ולא מן הניסים שהיו נעשין בבית המקדש הן א"ר אבין על שם "לא תנסון"

קרבן העדה שם

"ופריך ולא מן הניסים שנעשו בבה"מ." הי' שלא ראה הכה"ג קרי ביה"כ ולמה היו צריכין לשמרו כל כך: "על שם לא תנסון." כלומר דלכתחלה אין סומכין על הנס:

מסכת פסחים דף סד:

נכנסה כת ראשונה וכו'. איתמר, אבי אמר: ננעלו תנן, רבא אמר: נועלין תנן. מאי בינייהו? איכא בינייהו למסמך אניסא. אבי אמר: ננעלו תנן, כמה דעיילו מעלו - וסמכין אניסא. רבא אמר: נועלין תנן, ולא סמכין אניסא.

רש"י מסכת פסחים שם

סמכיני אניסא - וכל זמן שאין ננעלין מאליהן מניחין אותם ליכנס, ולא חיישינן דלמא עיילי כולהו ואין כאן שלש כיתות.

צל"ח מסכת פסחים שם

אביי אמר ננעלו תנן וכו' וסמכיני אניסא. נלע"ד דעד כאן לא אמר אביי סמכיני אניסא אלא דבר שבדיעבד כשר כמו פסח שפסק הרמב"ם בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה י"א שאם שחט כל הפסחים בבת אחת כשר, וכיון דרק לכתחלה בעינן שלש כתות סמכיני אניסא, אבל דבר שמעכב בדיעבד גם אביי מודה דלא סמכיני אניסא, שהרי שנינו [יומא ב' ע"א] שמתקינין לכה"ג כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול, וכן כמה מקומות דלא סמכו אניסא,

רבינו חננאל מסכת פסחים שם

יש מי ששונה ננעלו [דלתות העזרה] מעצמם בנס מן השמים ויש מי ששונה נועלין דלתות העזרה כלומר כיון שנתמלאת העזרה נועלין הדלתות דלא לירמסו אהדדי

שולחן ערוך יורה דעה קט"ז:

הגה: וכן יזרה מפל דבָּרִים הַמְבִיאִים לַיָּדִי סֶכְנָה, כִּי סֶכְנָתָא חֲמִירָא מְאֹדָא, וְיֵשׁ לְחוּשׁ יוֹתֵר לְסַפֵּק סֶכְנָה מִלְסַפֵּק אֲסוּר (ב"י ב"ש הש"ס). וְלִכְן אָסְרוּ לִילָה בְּכָל מְקוֹם סֶכְנָה כְּמוֹ תַּחַת קִיר נְטוּי אוֹ יַחֲדֵי בְּלִילָה (ש"ם)...
... וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הֵם מְשׁוּם סֶכְנָה, וְשׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם וְאֲסוּר לְסַמְרָא אֲנֵס אוֹ לְסַכֵּן נִפְשׁוֹ בְּכָל כִּיּוּצָא בְּזֵה. וְעַיִן בְּחוּשֵׁן מְשַׁפֵּט סִימָן תכ"ז.}

מסכת בבא בתרא קי"ט:

תני רבי אליעזר בן יעקב: אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה. איני: והאמר רב חסדא: ניסת פחותה מבת עשרים - יולדת עד ששים, בת עשרים - יולדת עד ארבעים, בת ארבעים - שוב אינה יולדת! אלא, מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד,

מסכת ברכות דף לג.

תנו רבנן: מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות, באו והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא. אמר להם: הראו לי את חורו! הראוהו את חורו, נתן עקבו על פי החור, יצא ונשכו ומת אותו ערוד. נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: ראו בני, אין ערוד ממית אלא החטא ממית.

מהרש"א חידושי אגדות שם

נתן עקבו ע"פ החור כו'. וק"ק דהיאך עמד במקום סכנה כזו וסמך עצמו על הנס ובירושלמי מפורש בע"א שעמד ר"ח בן דוסא בתפלתו בא חברבר והכישו ולא הפסיק תפלתו ומצאו אותו חברבר מת כו'.

שו"ת האלף לך שלמה חלק אבן העזר סימן ט

ע"ד שאלתו באחיו שאין לו רק בת אחת ומתה אשתו ונשתדך עם בתולה אחת שהיא בת ארבעים שנה ועכשיו עמדו מקלקלים לומר לו היות כי בת ארבעים שוב אינה יולדת כמ"ש בפ"ח דב"ב.
תשובה. יקח ויקח ולא עדיף הוא מבני שבט מנשה שנשאו בנות צלפחד שהיו בת ארבעים ועיין בעין יעקב בשם הריטב"א דהבעלים סמכו על זכות הנשים שיהי' להם נס עיי"ש ואף דאחז"ל דאין סומכין על הנס לאו כל הנסים שוין וכמ"ש בפ"ט דב"מ דנהי דלניסא רבא לא חזינא לניסא זוטא חזינא וא"כ ה"נ מוכח דלהיות בת ארבעים יולדת הוי ניסא זוטא ושכיח הוא ולכך סמכו על הנס וא"כ ה"נ החתן הנ"ל יכול לסמוך ע"ז ובפרט כיון דכבר עשה התקשרות ושלח מתנות וגדולה הוא הבושה זכות זה בעצמו שלא יעשה לה בושה ולא יעבור על חרם הקדמונים כדאי הוא שיזכה לכך להבנות ממנה.